

O českém názvosloví živočichů, hub a rostlin

Naprostá většina názvů zvířat v češtině se skládá z dvouslovného pojmenování. První slovo označuje rod a druhé druh. Třetí slovo obvykle, pokud je přítomno, označuje geografický poddruh

Rod bývá jednoslovné podstatné jméno, kteréhokoliv ze tří mluvnických rodů.

Někdy je rodové jméno dvouslovné: paví oko, myší ocásek, vraní nožka, jelení jazyk, vlčí bob, vraní oko, žabí símě, ptačí zob, vodní mor, americké padlí, prašná sněť, evropské padlí, hadí mord, hadí mordec, vánoční hvězda, boží dřevce, hadí kořen, maří list

Některá rodová jména jsou kříženci: plevelnatec + trojzubec, pětiprstka + běloprstka, hloh + mišpule, hnidák + turan, kostřava + jílek, marunek + rmen, okrotice + krušík, pětiprstka + prstnatec, sikavice + čekanice, sikavice + čekánek

Druh bývá přídavné jméno označující nějakou typickou vlastnost

1 barvu – černý, modrý, modravý, modrobílý,

2 velikost – nejmenší, menší, malý, prostřední, velký, větší, největší,

3 geografické umístění – severní, jižní, západní, východní, severovýchodní, africký, severský, evropský,

4 velikost nějaké části – velkozobý, velkohlavý, malouchá, malošupinná, velkoustý,

5 barvu části těla – zelenonohý, zelenohlavý, zelenoocasá, zelenoboká, zelenokřídly, zelenooká,

6 přívlastňovací jméno – Cookův, Wilhelmínin, Herminina

Někdy je druhové jméno živočicha jménem podstatným – paví oko, mrchožrout, goliáš, boipeva, hranostaj, poustevník, troglodyt, kameníček, zrnojed, krejčík, skvrnatec, harlekýn, parukářka, uhelníček, rudoočko, lodivod, emurančík, harlekýn, kladivoun, tloušť, proudník, ručejník, admirál. Velmi časté je toto u ryb nebo ptáků, kde druhové jméno je nějaké nářeční slovo z oblasti, kde se daný živočich vyskytuje. Domorodé názvy jsou téměř pravidlem u části afrických antilop.

Některé rody mají pouze jeden druh a jméno druhové neexistuje nebo se nepoužívá – kiang, khur, jak, adšari, banteng, arni tamarau, dhoul, indri babakoto, kapybara, orangutan, moroň, hutia-konga, surikata, binturong, jinan dvoulaločný, kukuřice, šimpanz, moroň, hrabáč africký, bongo, nutrie říční, charza, mink, carabao, dudek chocholatý, vlk, moro, dudek, hadilov pisař, orlovec říční, hoacin chocholatý, promyka, hrabačka surikata, hrabáč, ptakopysk podivný, hutia-konga, kapybara, ovíječ, mamut, fenek, vidloroh, dlask, andulka vlnkovaná

Druhové jméno může být dvouslovné – Lorda Howa, kuří nožka, Pátera Crowleye, Skalistic Hor, dračí hlava, hadí hlava, hadí kůže, paví očko, myší ouško, kuří noha, paví noha, psi zub, kočičí dráp, pastuší tobolka, ptačí nožka, kozí list, kozí noha, hadí kořen, sloní noha, kozí pysk, vodní hyacint, kozí květ, černé C, bílé L, rajské zrno- nebo i více slovné malý kulatý cedrát

Vyšší taxony zvířat jako podčeledi, čeledi, řády, třídy, kmeny mají často jména podle svého nejtypičtějšího představitele – adély, bejry, čejky, bojgy, čížci, čmeli, datli, donky, dropi, fryny, gudey, houby, hučky, ježci, kajky, kloši, krabi, krcti, křísí, kuňky, lelci, letci, luňci, lysky, máčky, majky, malpy, mloci, mšice, mūrky, mūry, návky, okáčí, pandy, parmy jiné bez představitele téhož jména – červi, hadí, plazi, žáby, letouni, savci, ptáci, obojživelníci, lovci, dravci, motýli, opice, pěvci, šelmy

podčeledi mají jména obvykle od podstatného jména v množném čísle a to jednoslovné nebo víceslovné

čeledi tvoří jména z názvu typického představitele s příponou -ovití u rostlin -ovitě

Dosti často se také stává, že jedno české jméno je dáno více organismům a my podle kontextu musíme poznat, o co se jedná, abychom správně přeložili z nebo do angličtiny. Pomohou nám nejčastěji přípony určující, zda se jedná o rostlinu, živočicha či houbu. Někdy to ale z názvu nepoznáme: abronie kytka x ještěř, aksamitník brouk x rostlina, bahník brouk x ryba, bělivka pijavka x měkkýš, bičovec pavoukovec x had x kaktus, blešivec koryš x rostlina, bradavičnick brouk x had, břichatka koryš x houba x ryba, čelist'ovka motolice x ryba, čepičatka houba x mech, černoušek houba x pták, člunka ploštica x měkkýš, ďábel savec x ryba, denivka hmyz x rostlina, děrnatka houba x živočich, dráček ryba x ještěřa, dračík ryba x rostlina, drobnuška hmyz x motýl, dřevokaz brouk x houba, hladinovka koryš x rostlina x rya, hlavatka ryba x had, hladovka prvok x měkkýš, hlaváč ryba x rostlina, hlavoun ryba x pavouk, hnojník brouk x houba, houby říše x kmen, hrabavka žába x ryba, hrbolatka houba x chvostoskok, hruštička prvok x rostlina, huňáček houba x brouk, huňatka koryš x chvostoskok, hvězdnatka houba x měkkýš, chlupáč brouk x hlodavec, chobotnatka motýl x pijavka, chobotnatka pásnice x motýl x koryš, chvostenka mechovka x chvostoskok, chvostenka prvok x houba, chvostnatka hmyz x mechovka x chvostoskok, jazykovka hlavonožec x ryba, jehlanka ploštica x měkkýš, jehlice ryba x rostlina, ještěrkovec ještěř x rostlina, kalichovka medúza x houba, kalužník brouk x rostlina, klíštěnka krvinkovka x měkkýš, kohoutek rostlina x brouk, koník ryba x rovnokřídlelý hmyz, korálovec houba x had, kornatec houba x brouk, kornatka houba x rovnokřídlelý, kořenovník houba x, kozlíček brouk x rostlina, krásenka blanokřídlelý x rostlina, krásněnka brouk x motýl, krásnoočko prvok x rostlina, kropenatec motýl x houba, kroužkovec ještěř x kmen bezobratlých, krunýřovka kreveta x vířník, křehutka řasa x houba, kulovník brouk x ryba, kuželenka moucha x vířník, kyjatka houba x, kýlnatka mech x ryba, laločnice korál x kytka x, laločnick korál x pták, ledvinník houba x, lesklec brouk x mech, lesknáček pták x brouk, leskovec ploštica x pták, letucha savec x ryba, liánovec rostlina x had, límcovka prvok x houba, listorožec koryš x brouk, lišejníkovcec motýl x houba, liška savec x houba, lupenitka hmyz x mech, maloústka hlíst x ryba, mečovka ryba x vířník x tráva, mednatka blanokřídlelý x pták, mechovka živočich x houba, mlynařík pták x brouk, mnohozubec had x žralok, mnohohojzvec houba x, mrvěnka blanokřídlelý x mech x houba, mušlovka houba x, nitkovcec hlíst x rostlina x mech, nosatka žába x ryba, obhřebenka řasa x motýl, okáč motýl x ryba, obrněnka vířník x kmen obrněnka, ohniváček brouk x motýl, ohnivka sumka x vážka, pancířík prvok x pavoukovec, páskovka vážka x měkkýš, perllovka ryba x křís, pérovník korál x kapradina, pestřec brouk x houba, písečník brouk x ryba x pták x had, pískovník ryba x červ, pláštěnka řasa x měkkýš, pobřežnice ploštica x rostlina, pobřežník brouk x pták, pohárovka medúza x houba, pošvatka hmyz x houba, potočnice pijavka x rostlina, potočník brouk x rostlina, prskavec brouk x rostlina, prstenatka křís x mech, prstnatka moucha x tráva, pruhoun ryba x žralok, pučlák mech x motýl, pupkovka houba x, roháč brouk x pták, rohatka vířník x žába x vážka x ryba, rohatec rostlina x kapradina, rosnička mechovka x žába, rosolovka vířník x houba, rudoušek houba x pták, různatka moucha x rostlina, řemenatka motolice x kytka (klivie), řasnatka měkkýš x mech, sasanka rostlina x žahavec, síťovka hlenka x, sliznatka ryba x rostlina, slizovka hlenka x houba, slzovka houba x rostlina, slunečnice ryba x rostlina, smrkovník brouk x rostlina vstavačovitě, snovatka hmyz x ryba, svinutec brouk x měkkýš, svítilka prvok x hmyz, šafránka houba x pták, šedavka motýl x rostlina, šedovniček motýl x rostlina, šidlatka vážka x rostlina, špičatička houba x ryba, štetinovka pijavka x rostlina, štítonoš brouk x ryba, štítovka houba x měňavka, štitěnka roztoč x rostlina, terčovka ryba x křís x lišejník, točenka prvok x měkkýš, točivka vířník x mech, trávníček motýl x pták, travník mech x pták, trněnka blanokřídlelý x mech, tronoš ryba x agama, trojzubec kytka x ryba, trnovka ryba x měkkýš, třípytívka blanokřídlelý x ryba, uzlatka blanokřídlelý x ryba, vejcovka prvok x měkkýš, vějířník brouk x ryby, vějířník ryba x brouk x korál, větvenka hlenka x rostlina x živočich, vlahovka mech x měkkýš, vláknovka hlenka x měkkýš x ryba, vlnatka hlenka x mšice, vodnář brouk x had, voskovka houba x rostlina, vousatka vířník x tráva x ryba x mech, vršatka měkkýš x řasa, vrtalka ryba x mšice, zaoblenka ploštica x mech, zářenka prvok x motýl, zelenáček motýl x pták, zeleněnka brouk x motýl, zlatohlávek brouk x pták, zobanítka mech x ramenonožec, zobonoska brouk x pták, zrněnka chvostoskok x řasa, zubatka blanokřídlelý x ryba x houba x koryš, zubovec měkkýš x koryš, žahavka kopřiva x korál, žebernatka houba x měkkýš, žilnatka křís x mech x houba, zploštělec mech x ryba.

Názvy zvířat a rostlin v němčině mají podobný princip jako v angličtině. Mnohem více se zde ale uplatňuje princip skládání slov dohromady, což je ale typické pro celou němčinu. Velké množství českých názvů zvířat, hlavně motýlů, je silně ovlivněno němčinou. Je to dáno dobou, kdy české vědecké názvosloví vznikalo.

1. názvy zvířat odvozené od některé z koncovek označující velkou skupinu

- **e Eche** ještěř, ještěřka: **Mauereidechse** ještěřka zední, **Peloponnes-Eidechse** ještěřka peloponéská, **Smaragdeidechse** nebo **Grüne Eidechse** ještěřka zelená, **Gebäreidechse** ještěřka živorodá
- **e Eule** noční motýl: **Ahorn-Goldeule** zlatokřídlec javorový, **Beifuß-Möncheule** kuklérka černobýlová, **Birnbaumeule** blyškavka hrušňová, **Gamma-Eule** kovolessklec gama, **Ypsilon-eule** osenice ypsilonová
- **e Fisch** ryba: **Anglerfisch** d'as mořský, **Bunter Lippfisch** pyskoun pruhovaný, **Gemeiner Igelfisch** ježek obecný, **Mondfisch** měsíčník vysokotělý, **Pfauschleimfisch** slizoun paví
- **e Floh** blecha: **Apfelblattfloh** mera jabloňová, **Fuchsfloh** blecha liščí, **Weißer Wasserfloh** perlloočka bílá, **Ölbaumblattfloh** meruška olivová, **Linsenflo** čočkovec obecný
- **r Hai** žralok: **Glatter Hai des Aristoteles** žralok hladký, **Großer Weißer Hai** žralok lidožravý, **Hundshai** psohlav obecný, **Fuchshai** žralok liščí, **Schwarzer Dornhai** ostroun černý
- **r Käfer** brouk: **Aas-Speckkäfer** kožojed černý, **Afterrüßlerkäfer** zubonoska dubová, **Augenmarienkäfer** slunečko velké, **Bergwald-Laufkäfer** stěvlík lesní, **Bunter Ölkäfer** majka pestrá
- **r Krebs** rak, koryš: **Bernhardinerkreb** poustevníček severský, **Blinder Linsenkrebs** čočkovec slepý, **Gemeiner Flußkrebs** rak kamenáč, **Heller Muschelkrebs** lastrunatka světlá, **Ovaler Lappenkrebs** plátkovec oválný
- **e Laus** mšice: **Blasenlaus der Alpenjohannisbeere** mšice Korscheltova, **Mottenschildlaus der Erdbeere** molice jahodníková, **Haselnußblattlaus** kyjatka lísková, **Karpfen-Hörnerlaus** červok kapří, **Orangen-Schildlaus** puklice oranžová
- **e Motte** mol, motýlek: **Apfelbaumgespinnmotte** předivka jabloňová, **Buchen-Buntmotte** klíněnka buková, **Große Kiefernmotte** zavíječ smrkový, **Kiefernknospenmotte** předivka borová
- **e Schrecke** cvrček, saranče, koník, kobylka: **Europäische Wanderheuschrecke** saranče stěhovavá, **Italienische Wanderheuschrecke** saranče vlašská, **Zweipunktige Dornschr** marša dvouskrvná, **Laxmanns Laubheuschrecke** kobylka Laxmanova, **Rossis Gespenstheuschrecke** pakobylka vyzáblá
- **r Spinner** bourec, přástevník: **Auenpappelgehölz-Blattspinner** hřbetozubec nepravý, **Brombeerhimmelhalden-Eulespinner** nebo **Weißgestreifter Himbeer-Wollrückenspinner** můrice bělopátná, **Eichenbuchenwald-Schildkrötenraupenspinner** slimákovcec dubový, **Grauer Laubholzzahn-Spinner** drsnokřídlec ovocný
- **e Spinne** pavouk: **Ameisenspringspinne** skákavka mravenčí, **Grüne Krabbenspinne** běžník zelený, **Labyrinthspinne** pokoutník nálevkovitý, **Smaragdspinne** maloočka smaragdová, **Zebbraspinne** křížák pruhovaný
- **r Spanner** píďalka: **Aschgrauer Felsbuschsteppen-Stein-Großspanner** šedokřídlec jitrocelový, **Bergwald-Gebüschhalden-Schmuckgelbspanner** zejkovcec lesní, **Dunkelroter Buchenbergwald-Labkraut-Blattspanner** píďalka rudohnědá, **Grauweißgewässerte Gebüschrain-Labkraut Blattspanner** píďalka širokopruhá
- **e Wespe** vos: **Blauschwarze Rosenbürstenhornwespe** pilatěnka tmavokřídlelý, **Bunte Kiefern-Buschhornblattwespe** hřebenule samotářská, **Erdbeerblattwespe** pilatka jahodníková, **Stahlblaue Kiefernsonnungs-Gespinnblattwespe** ploskohřbetka borová
- **r Wurm** červ: **Bandwurmhähnlicher Zungenwurm** jazyčnatka tasemnicovitá, **Bauchwurm** škrkavka, **Drehwurm** tasemnice, **Erdwurm** žížala obecná, **Gerstwurm** krtonožka obecná, označuje i motýly, jenž se jmenují podle svých housenek